

YẾU TỐ THỜI GIAN TRONG NGƯỜI ĐUA ĐIỀU VÀ NGÀN MẶT TRỜI RỰC RỠ CỦA KHALED HOSSEINI

Nguyễn Thị Hạnh¹

TÓM TẮT

Bài viết nghiên cứu cách sử dụng và vai trò của yếu tố thời gian trong Người đua điều và Ngàn mặt trời rực rỡ (hai cuốn tiểu thuyết nổi tiếng, bán chạy nhất của Khaled Hosseini những năm gần đây). Nhờ đó, hai mạch chuyện kể về lịch sử, chính trị, văn hóa, xã hội và đời tư của đất nước và con người Afghanistan trở nên đa diện, chân thực, hấp dẫn hơn.

Từ khóa: Thời gian, xác tín, Người đua điều, Ngàn mặt trời rực rỡ, Khaled Hosseini.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Khaled Hosseini (sinh năm 1965 tại Kabul, Afghanistan, hiện sống ở Mỹ) không còn là cái tên xa lạ với bạn đọc Việt Nam. Sau cuốn tiểu thuyết đầu tay *Người đua điều* (2003), tác phẩm bán chạy nhất thế giới và xuất bản ở 70 quốc gia, “Hosseini đã chỉ ra một cuốn sách hấp dẫn bắt đầu như thế nào - với cách viết giản dị, tinh tế khiến người đọc cứ phải tiếp tục lật trang” (The Philadelphia Inquirer), cuốn tiểu thuyết thứ hai của Hosseini, *Ngàn mặt trời rực rỡ* (2007) xuất bản trên 40 nước và “không ai đọc cuốn sách này mà không bị cuốn theo nó, chìm đắm trong nó, thỏn thức cùng nó” (Mariella Frostrup). Một trong những yếu tố làm nên thành công và sức hấp dẫn của những tác phẩm này, chúng tôi chưa thấy đề cập tới trong các công trình nghiên cứu, chính là sự hiện diện của yếu tố thời gian. Bằng độ *xác tín* cao, thời gian hiện diện không chỉ thuần túy là thời gian tái hiện sự kiện mà còn có khả năng kết nối nhiều dòng chảy câu chuyện bên trong của truyện kể.

2. NỘI DUNG

Người đua điều bắt đầu từ tình bạn thân thiết giữa hai đứa trẻ, Amir và Hassan, con trai của người giúp việc cho cha của Amir. Đua điều không chỉ thuần túy là một trò chơi của bọn chúng mà trở thành biểu tượng cho khát vọng, ý chí, bản lĩnh quật cường của người dân Afghanistan. Bên cạnh câu chuyện đời tư, một mạch truyện song hành là những “biên niên chính trị xã hội” và “văn hóa của một xứ sở thâm lặng trước giờ vẫn còn khuất trong bóng tối, một đất nước bỗng trở thành tâm điểm của chính trị toàn cầu trong thiên niên kỉ mới” (Publisher Weekly). *Ngàn mặt trời rực rỡ* kể về cuộc đời hai người phụ nữ Afghanistan là Mariam và Laila. Họ có người chồng chung là ông Rasheed. Cả ba sống cùng nhau. Mariam và Laila đều là những con người bất hạnh, mất mát, hứng chịu nhiều nỗi đau của đời tư và những tàn dư lạc hậu của xã hội. Sau nhiều hiểu lầm, giận dỗi, hai người phụ nữ ấy đã dần thông hiểu, yêu thương, sẻ chia và bảo vệ nhau. Chứng kiến hành

¹ Khoa Khoa học Xã hội, Trường Đại học Hồng Đức; Email: nguyenthihanh@hdu.edu.vn

động bạo lực của Rasheed, bà vợ cả Mariam, vốn điển hình cho người phụ nữ cam chịu, đã giết chết Rasheed, giải thoát cho Laila, chịu án tử hình. Còn Laila, điển hình cho người phụ nữ Afghanistan không cam chịu, mạnh mẽ, bản lĩnh đã tìm được hạnh phúc. Kết thúc tác phẩm là hình ảnh Laila hạnh phúc trong sự đổi thay của một “Kabul xanh trở lại”.

Đề tái hiện lại cuộc đời, số phận của con người và đất nước Afghanistan, nhà văn Hosseini đã sử dụng yếu tố thời gian như một “kênh” quan trọng và dường như nếu thiếu nó cả hai câu chuyện sẽ kém hấp dẫn và những tầng ý nghĩa sâu xa. Thời gian hiện diện trong tiểu thuyết của Hosseini cũng hết sức phong phú, có lúc nó được dùng để đặt tên chương, có lúc nó hiện diện trong mạch chảy câu chuyện liên quan đến từng số phận nhân vật và có lúc nó có vai trò tái hiện và tái tạo lại lịch sử, xã hội của nhà nước Afghanistan trong suốt mấy thập kỉ. Dưới đây, bài viết sẽ đi vào khảo sát, lập bảng thống kê, phân tích cụ thể những thao tác xử lí yếu tố thời gian của tác giả và những hiệu quả thẩm mĩ của chúng.

2.1. Thời gian hiện diện trong các tên chương

Điểm tương đồng thú vị là cả hai cuốn tiểu thuyết này của nhà văn người Afghanistan đều đặt tên chương theo hai kiểu: hoặc không có tên hoặc lấy thời gian cụ thể đặt tên chương. *Người đưa diều* gồm 25 chương, trong đó 21 chương không đặt tên và 4 chương lấy thời gian để định danh, cụ thể:

Bảng 1. Bảng thống kê các chương có tên và không có tên trong *Người đưa diều*

Phân loại	Chương không có tên	Chương có tên	
Chương cụ thể	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25	Thời gian	Thời gian và địa điểm
		1, 10, 14	11
Tổng	21 chương	4 chương	

Ngàn mặt trời rực rỡ bao gồm 4 phần, chia làm 51 chương. Phần một có 15 chương, phần hai từ chương 16 đến chương 26, phần ba từ chương 27 đến chương 45 và phần bốn từ chương 46 đến chương 51. Xét về cấu trúc tổng thể, các chương phân bổ không đều trong mỗi phần của tiểu thuyết. Lật dở từng chương, bạn đọc dễ dàng nhận thấy, ngay từ cách đặt tên chương, yếu tố thời gian xuất hiện không phải ngẫu nhiên. Khảo sát tên chương của cuốn sách, chúng tôi có bảng thống kê sau:

Bảng 2. Bảng thống kê các chương có tên và không có tên trong *Ngàn mặt trời rực rỡ*

Phân loại	Chương không có tên	Chương có tên		
Chương cụ thể	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 48, 49, 50	Thời gian	Nhân vật	Thời gian và nhân vật
		15, 22, 23, 51	27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41	16, 37, 39, 40
Tổng	25 chương	26 chương		

Rõ ràng là cách đặt tên chương cho *Người đưa điều* và *Ngàn mặt trời rực rỡ* của nhà văn có sự giống nhau. Yếu tố thời gian đầu xuất hiện không nhiều trong các tên chương của cả hai cuốn tiểu thuyết nhưng không phải là không có những ý đồ nhất định (4/25 chương trong *Người đưa điều* và 8/51 chương trong *Ngàn mặt trời rực rỡ*). Cụ thể hơn, 4 chương của *Người đưa điều* được gọi tên cụ thể là: Tháng Mười hai năm 2001 (Chương 1), Tháng Ba năm 1981 (Chương 10), Fremont, California, những năm 80 (Chương 11) và Tháng Sáu năm 2001 (Chương 14). Còn 8 chương của *Ngàn mặt trời rực rỡ* có yếu tố thời gian được định danh là: Tháng 4, 1978 (Chương 15); Kabul, Mùa xuân 1987 (Chương 16); Tháng Một, 1989 (Chương 22); Tháng Tư, 1992 (Chương 23); Mariam, Tháng Chín, 1996 (Chương 37); Mariam, Tháng Chín, 1997 (Chương 39); Laila, Mùa thu, 1999 (Chương 40) và Tháng Tư, 2003 (Chương 51).

Dựa vào hệ thống tên chương có yếu tố thời gian này, bạn đọc bước đầu nhận ra diễn tiến câu chuyện kể trong *Ngàn mặt trời rực rỡ* không giống *Người đưa điều*. Nếu thời gian qua tên chương của *Người đưa điều* mang tính chất hồi cố (từ hiện tại năm 2001 quay về quá khứ năm 1981 và lại quay về hiện tại) thì thời gian hiện diện trong *Ngàn mặt trời rực rỡ* là thời gian tuyến tính, theo trật tự trước sau. Nếu những tên chương có yếu tố thời gian quy tụ hầu hết những sự kiện, biến cố lớn, chính yếu, quan trọng trong cuộc đời nhân vật và nhà nước Hồi giáo, thì những tên chương vắng mặt yếu tố thời gian sẽ viết tiếp câu chuyện của chương có yếu tố thời gian trước đó. Và thời gian trong các tên chương của cả hai tác phẩm có lúc đứng độc lập, có lúc đi cùng nhân vật và có lúc gắn với địa danh của Afghanistan và nước Mỹ. Điều đó có nghĩa là, thời gian sẽ đảm đương vai trò kết nối các sự kiện của đất nước Afghanistan (*Người đưa điều*) hoặc kết nối cuộc đời hai người phụ nữ Mariam, Laila và đất nước Afghanistan (*Ngàn mặt trời rực rỡ*). Đây là mạch chảy lớn nhất của hai câu chuyện.

Có thể thấy, sự nhất quán trong cách sử dụng yếu tố thời gian qua tên chương hai cuốn tiểu thuyết của Hosseini như là cầu nối, sự gắn kết quan trọng khi tái hiện bức tranh lịch sử, xã hội, đời sống thường nhật của một đất nước Hồi giáo mà bấy nay thế giới chưa thật sự tỏ tường. Việc sử dụng và xử lý thời gian như thế sẽ tạo ra sự đan bện, lồng ghép các mạch truyện vào nhau, đời tư và lịch sử, văn hóa và xã hội được tái hiện song hành khiến cho tác phẩm hấp dẫn và lôi cuốn hơn. Đây là điều mà có lẽ, tâm lý độc giả ngày nay rất mong chờ và đón đợi. Chúng tôi thấy cần nhấn mạnh rằng, dù thời gian cụ thể ở các Chương có gắn với bức tranh lịch sử, xã hội, đời sống thường nhật của một đất nước Hồi giáo, thì chắc chắn tác giả không có ý đồ lịch sử hóa tiểu thuyết, nghĩa là khiến tiểu thuyết là một bản tường trình trung thực các bước đi của lịch sử. Tiểu thuyết, ngay cả tiểu thuyết lịch sử, thì vấn đề trọng tâm mà tác giả đặt vào tác phẩm vẫn là con người với diện mạo tâm lý, tính cách, văn hóa, nếp nghĩ, phong tục, những lo âu của thời đại. Những điều đó khiến cho nghệ thuật hư cấu ngôn từ hấp dẫn hơn chính bản thân lịch sử. Ngoài các Chương có năm tháng trong hai cuốn tiểu thuyết, rất nhiều Chương có tên nhân vật, địa điểm hoặc cả năm tháng và nhân vật là vì lẽ đó. Những gương mặt phụ nữ, đàn ông, đám đông... làm nền cho lịch sử bước đi và sống động. Lịch sử chỉ sống động khi có hoạt động của con người.

2.2. Thời gian nhật kí, hồi kí

Thời gian nhật kí, hồi kí là kiểu thời gian mang tính xác thực, cụ thể, được dùng để ghi chép, tái hiện, kể lại những sự kiện đã diễn ra gắn với đời tư, với cảm xúc cá nhân. Mặc dù, thời gian hiện diện trong *Người đưa điều* và *Ngàn mặt trời rực rỡ* không hoàn toàn là những ghi chép như trong nhật kí, hồi kí thuần túy nhưng khả năng tái hiện chi tiết, cụ thể tuân theo đúng đặc trưng này. Thoạt đầu, độc giả có cảm nhận dường như đó là kiểu thời gian biên niên, song không phải như vậy. Bởi thời gian biên niên hay thời gian niên biểu (chronologie/chronology) là diễn tiến tuyến tính thời gian từ quá khứ đến hiện tại, còn trong tiểu thuyết của Hosseini, do tính chất hư cấu của tiểu thuyết nên dòng chảy thời gian trong nhật kí và hồi kí có những “quãng ngưng” hoặc “ngoái lại” quá khứ nên “thời gian nhật kí, hồi kí” mang đậm dấu ấn, diện mạo tâm hồn của các nhân vật hơn. Và ông sử dụng yếu tố thời gian chi tiết đến “buổi” và chú ý đến “mùa” (thiên về cảm nhận thuộc về chiều sâu xúc cảm cá nhân, cái riêng) trong khi kể. Đây chính là nét riêng, độc đáo trong lối xử lí thời gian tiểu thuyết của nhà văn.

Dễ dàng nhận ra điều đó ngay từ những dòng đầu tiên của hai cuốn tiểu thuyết. Tuy nhiên, cách sử dụng thời gian ở hai tác phẩm này có độ vênh và sự khác biệt nhất định. Nếu thời gian câu chuyện trong chương 1 của *Ngàn mặt trời rực rỡ* trùng khớp với thời gian đặt tên chương thì thời gian trong câu chuyện kể và tên chương của *Người đưa điều* lại lệch nhau. Thời gian hiện diện ở chương 1 của *Người đưa điều* chỉ đóng vai trò mang tính xác nhận thời điểm câu chuyện đang kể cho đến khi câu chuyện khép lại là Tháng Mười hai năm 2001. Và trong đó, toàn bộ câu chuyện được kể từ thời điểm hiện tại (năm 2002) sẽ bắt đầu từ năm 1975 khi nhân vật *tôi* mười hai tuổi. Cứ như thế, 25 chương của tiểu thuyết này là chuỗi hồi ức của *tôi* kéo dài từ năm 1975 đến năm 2002. Trong đó, những mảnh đời tư của nhân vật *tôi* được lắp ghép song hành cùng những miếng ghép về cuộc sống, lịch sử, văn hóa, xã hội của nhà nước Afghanistan từ nghèo khó, lạc hậu, hủ tục, tăm tối, chiến tranh, tang thương cho đến đổi mới và khởi sắc. Cuốn sách hấp dẫn và thuyết phục bạn đọc bằng lối kể dung dị, truyền cảm và trên hết là luôn được xác thực bằng những con số cụ thể của thời gian và sự kiện. Chẳng hạn, chương 10 có tên là Tháng Ba 1981. Chương này, thời gian trong tên chương trùng khớp thời gian sự kiện được tái hiện. Đó là năm Afghanistan đang chịu sự kiểm soát nghiêm ngặt của quân Nga. Người dân đi lại, di chuyển qua các vùng đều có trạm gác. Cha con nhà Amir cũng vậy. Họ là hiện thân cho những người dân của đất nước Hồi giáo mất tự do. Chỉ qua một yếu tố thời gian - sự kiện (Tháng Ba 1981), nhiều vấn đề được tái hiện: sự cam chịu, bất lực của người chồng, nỗi sợ hãi của trẻ thơ, thân phận rẻ rúng, bất hạnh của người phụ nữ, sự vô liêm sỉ, mất nhân tính của người lính Nga và sự bản lĩnh, can trường của Baba. Tất cả, dưới ngòi bút của Hosseini, trở nên chân thực, sinh động. Hiện thực ấy thuyết phục, lay động người đọc hơn là bởi nó được đan cài bởi yếu tố thời gian xác thực.

Và một Afghanistan thay da đổi thịt, bắt đầu từ sự giao thương quốc tế, được ghi nhận bằng sự tiếp nối câu chuyện ở chương 14 có tên là “Tháng Sáu năm 2001”. *Tôi* đã có thể ngồi trên chuyến bay của hãng hàng không quốc tế Pakistan, để trở về tìm gặp con trai của Hassan, thực hiện giấc mơ cứu chuộc. Quan trọng hơn, trong chương này, lời tự nhủ

của tôi và cũng được xem như là lời Kinh Koran hiện đại qua lời nửa trực tiếp: “*Cố lên. Luôn có một con đường để tốt lành trở lại*” [4; tr.242]. Giá trị nhân văn, bài học về lẽ sống, về niềm tin, sự cứu rỗi luôn hiện diện tự nhiên trong mỗi chương sách của Hosseini như thế.

Không chỉ hiện diện qua tên chương, trong mỗi chương cuốn sách, yếu tố thời gian luôn được nhà văn đính kèm các sự kiện xác thực. Ta có thể tiếp tục thấy rõ ở chương cuối: “*Một buổi sáng thứ ba ngày 11 tháng Chín năm 2001, tòa Tháp Đôi đổ sụp và sau đêm ấy, thế giới đã đổi thay... Thế rồi, bốn hôm trước, vào một ngày mưa lạnh tháng Ba năm 2002, một điều kì diệu nho nhỏ đã xảy ra... Thứ Năm trước, ngày đầu xuân,... người Afghan ở vùng Vịnh đã lên kế hoạch đón mừng khắp Vịnh Đông và toàn bán đảo... Sang Chủ nhật, vận may của người Afghan, ...*” [4; tr.445-448].

Sau gần hai thập niên, cả thế giới vẫn còn bàng hoàng khi nhắc tới sự kiện ngày 11 tháng Chín năm 2001. Một lần nữa, nó trở thành minh chứng sáng rõ, thuyết phục cho những sự kiện *xác tín* đưa ra trong *Người đưa điều*. Chỉ qua 4 trang sách, hàng loạt các sự kiện được liệt kê mang dấu ấn thời gian cụ thể, xác thực như của nhật kí, hồi kí, khiến cho *Người đưa điều* trở thành một cuốn tiểu thuyết lịch sử và đòi tư thực sự hấp dẫn và lôi cuốn. Và đây cũng chính là con đường để Afghanistan đến với thế giới nhanh nhất, ngắn nhất, thuyết phục nhất.

So với *Người đưa điều*, yếu tố thời gian hiện diện trong tiểu thuyết *Ngàn mặt trời rực rỡ* còn dày đặc hơn và đều là thời gian sự kiện (thời gian có khả năng tái hiện sự kiện lịch sử, văn hóa, xã hội, đời sống của con người và đất nước Afghanistan). Các sự kiện diễn ra qua những dấu ấn thời gian được nhắc tới trong tác phẩm được hệ thống cụ thể:

Bảng 3. Bảng thống kê yếu tố thời gian và sự kiện trong *Ngàn mặt trời rực rỡ*

Chương	Thời gian	Sự kiện
15	Tháng Tư, 1978	Năm Mariam 19 tuổi, ngày 27/4, cô chứng kiến chiến tranh với “tiếng gầm mãnh liệt” [3; tr.117].
22	Tháng Một, 1989	3 tháng trước khi Laila bước sang tuổi 11, “cô bé cùng bố mẹ đi xem những đoàn quân Liên Xô cuối cùng rút khỏi thành phố...” [3; tr.176].
23	Tháng Tư, 1992	“Cộng hòa liên bang Nga ra đời... Ở Kabul, Najibullah đổi chiến thuật và cố thể hiện bản thân mình như một người Hồi giáo mộ đạo”, “Naji cuối cùng đã đầu hàng và được cấp chỗ ở trong một khu vực của Liên Hợp Quốc”, “cuộc thánh chiến đã kết thúc” [3; tr.187] và tổng thống mới là Rabbani [3; tr.195].
24	Tháng Sáu, 1992	Laila chứng kiến nhà Giti bị trúng rocket và chết [3; tr.200].
25	Tháng Tám, 1992	Tariq có dự định rời khỏi Afghanistan để đến Pakistan, Ấn Độ, Iran và “đã 4 tháng diễn ra cuộc chiến giữa các phe cánh binh Hồi giáo” [3; tr.203].

33	Mùa xuân năm 1993	Rasheed vui mừng khi đưa Laila đi sinh con và “về mặt âm u của ông ta” khi Laila sinh ra đứa bé gái [3; tr.26].
35	Tháng Một, 1994	“Dostum đã chuyển sang phe khác. Hắn bắt tay với Gulbuddin Hekmatyar và chiếm một vị trí gần Bala Hissar... Từ hai bên bờ sông Kabul, cả hai phe nã pháo vào nhau. Các khu phố rải rác xác người” [3; tr.281].
36	Tháng Tư, 1992	“Afghanistan được đổi tên thành nhà nước Hồi giáo Afghanistan” [3; tr.28] và luật mới ra đời rất hà khắc với người phụ nữ.
37	Tháng Chín, 1996	27/9/1996, “quân Taliban đã đến đây” và “kéo lê Najibullah [3; tr.303-305), các điều luật được phát trên Đài tiếng nói Saria, trong đó nhiều điều luật nghiêm cấm đối với phụ nữ rất khắt khe [3; tr.306-308].
40	Mùa thu 1999	Cuộc sống khắc nghiệt ở Kabul, hạn hán kéo dài; Taliban khám xét bất ngờ và tịch thu tài sản [3; tr.323].
41	Mùa hè 2000	Hạn hán kéo dài đến năm thứ ba; mùa hè của phim Titanic, người dân Kabul “lén lút mang những bản phim lậu từ Pakistan sang” để xem trộm [3; tr.331-334]; “chết đói bỗng nhiên trở thành nguy cơ hiển hiện” [3; tr.337].
42	Tháng Tư, 2001	“Ahmad Shah Massoud đã tới Pháp và nói chuyện với nghị viện châu Âu... chống lại Taliban. Ở châu Âu, Massoud đã cảnh báo phương Tây về những trại khủng bố ở Afghanistan và xin viện trợ của Mỹ để chống lại Taliban...” [3; tr.345].
49	Chủ nhật tháng Chín, năm 2001	Ahmad Shah Massoud bị giết cùng hai phóng viên người Bỉ gốc Ma Rốc [3; tr.417]; “Ti vi đang bật kênh BBC. Trên màn hình là một tòa nhà, đúng hơn là một tòa tháp, khói đen dâng lên cuồn cuộn từ những tầng trên cùng... Chưa đầy hai giờ, cả hai tòa tháp đổ sụp xuống”; “Vài ngày sau cuộc tấn công, trên màn hình ti vi, George W. Bush đang diễn thuyết. Một lá cờ Mỹ khổng lồ ở phía sau ông” [3; tr.416-418]...
50	Đêm tháng Bảy năm 2002	“Lực lượng liên minh đã đẩy lùi Taliban ra khỏi tất cả những thành phố chính, đẩy họ qua biên giới Pakistan... ISAF, lực lượng gìn giữ hòa bình quốc tế, đã được cử tới Kabul. Đất nước giờ đây đã có một tổng thống lâm thời, Hamid Karzai” [3; tr.423].
51	Tháng Tư, 2003	“Cuối cùng thì phim <i>Titanic</i> cũng được công chiếu trên màn ảnh cho khán giả Kabul” [3; tr.446].

Theo bảng thống kê khảo sát ở trên, chúng ta ít nhiều có thể hình dung được bức tranh của nhà nước Hồi giáo Afghanistan theo tiến trình lịch sử từ tháng Tư năm 1978 đến tháng Tư năm 2003 với bức tranh hiện thực chân thực và đầy đủ. Tất cả các sự kiện tái hiện đều theo trật tự thời gian tuyến tính, được định vị bằng những dấu hiệu cụ thể: buổi, thứ, ngày, tháng, mùa... xác thực như thời gian của nhật kí, hồi kí. Bao biến cố tang thương của lịch sử, hệ thống chính trị, văn hóa, hủ tục, quan niệm, cuộc sống thường nhật... của người dân Afghanistan và đất nước họ được nhắc đến. Đứng ở góc nhìn này, *Ngàn mặt trời rực rỡ* như một cuốn “biên niên sử” cụ thể đến từng ngày, tháng. Độ xác tín cao đến mức là, người đọc có thể lựa chọn bất kì một thời gian sự kiện - lịch sử nào để làm thước đo độ chân xác. Chẳng hạn như, thời gian xuất hiện bộ phim *Titanic* trên thế giới và Việt Nam, thời gian tòa tháp đôi của Mỹ bị tấn công, sự kiện đắc cử tổng thống Mỹ... Và tâm lí bạn đọc, thường là rất chuộng độ *xác tín* trong câu chuyện kể, góp phần tăng sự hứng thú khi tiếp cận và tiếp nhận.

Nhưng hơn thế, cuốn sách hấp dẫn người đọc không phải chỉ là bức tranh lịch sử, chính trị thuần túy. Đan cài nhuần nhị bên trong nó là câu chuyện của những số phận con người Afghanistan chìm đắm trong tàn dư của chiến tranh và hủ tục như Mariam, Laila, Tariq (người yêu và là chồng sau này của Laila), Rasheed (chồng chung của Laila và Mariam), Jalil (cha của Laila)... Họ là hiện thân cho con người Afghanistan với đầy đủ những đặc tính tiêu biểu: bảo thủ, hủ tục, bất bình đẳng giới, sự trì trệ của thể hệ cũ (Rasheed, Jalil) ; cam chịu, chấp nhận (Mariam trải qua gần hết cuộc đời, Nana - mẹ của Laila) và bất hạnh, khổ cực nhưng dũng cảm, bản lĩnh, quật cường của thể hệ mới (Laila, Tariq). Đứng ở góc nhìn này, cuốn tiểu thuyết hoàn toàn có thể được định danh là tiểu thuyết tình yêu, tiểu thuyết đời tư. Thông qua yếu tố thời gian, với cách xử lí thời gian có vẻ hết sức tự nhiên, hai mảng câu chuyện chung và riêng, lịch sử - xã hội và đời tư cứ thế song hành bên nhau, rọi chiếu vào nhau, bổ sung cho nhau... làm nên sự lôi cuốn đặc biệt cho cuốn tiểu thuyết. Do đó, tài năng của tác giả Hosseini được đánh giá là “hiếm có tiểu thuyết gia đương đại nào có được khả năng như ông trong việc hình thành một lối dẫn truyện dù khắc họa được một cách sâu sắc những nỗi đau và những thực tại khủng khiếp của chiến tranh nhưng vẫn khiến cho người ta thấy le lói ánh sáng của sự cứu rỗi” (*Waterstone's Books Quarterly*). Và sự hiện diện của yếu tố thời gian trong tác phẩm của Hosseini, theo những dạng thức khác nhau, góp phần quan trọng làm nên giá trị và sức hút riêng biệt. “Nhờ có Khaled Hosseini, Afghanistan cuối cùng đã tìm thấy tiếng nói của mình” (*Financial Times*), “một câu chuyện xuất thần, kì diệu, cho ta một thoáng nhìn về một Afghanistan mà đa số người Mỹ chưa biết tới” (*Contra Costa Times*).

Một điều nhất quán trong lối viết của Hosseini nữa, dựa vào sự vận động chảy trôi của thời gian trong cả hai tác phẩm, độc giả có thể nhận thấy tinh thần nhân văn được ông gửi gắm. Ấy là, dù đau khổ, cùng cực đến bao nhiêu, con người Afghanistan vẫn không ngừng nỗ lực vươn mình trỗi dậy với ý chí quật cường, bản lĩnh và đầy dũng cảm. Thời gian được khắc họa trong cả hai tiểu thuyết đều bắt đầu những năm 1970 và cùng kéo dài đến những năm 2001 - 2003. Sau chừng ấy thời gian oằn mình chống chọi mọi hà khắc của thiên tai, chiến tranh, hủ tục và cả sự không thấu hiểu của thế giới, người ta lại cùng nhìn

thấy một Afghanistan từng ngày thay da đổi thịt trong sự bùng dậy của niềm tin về một tương lai xán lạn. Kết thúc hai tác phẩm là hình ảnh “tôi chạy theo hướng gió thổi vào mặt, và một nụ cười nở rộng như thung lũng Panjsher trên đôi môi tôi” trong màn đua điều ngựa tràn tiếng cười sau rất nhiều năm người ta không được thả điều (*Người đua điều*) và “Sông Kabul lại đang cuộn chảy” sau hạn hán dài (*Ngàn mặt trời rực rỡ*). Và hình ảnh những bông tuyết lại hiện diện ở Kabul trong chương cuối cả hai cuốn sách như là biểu tượng bắt diệt cho niềm tin và hạnh phúc không xa.

3. KẾT LUẬN

Hosseini, nhà văn vốn sinh ra tại Kabul, có 10 năm sống ở Pháp và sau này định cư ở Mỹ và hiện đang tiến hành các hoạt động trợ giúp nhân đạo cho Afghanistan thông qua quỹ Khaled Hosseini, đã đem lại cho thế giới cái nhìn toàn vẹn, chân thực hơn về đất nước và con người Afghanistan qua những cuốn tiểu thuyết của mình. Dẫu cùng đề tài, cùng lối kể chuyện giản dị mà lôi cuốn, cùng cách đặt vấn đề và gợi mở vấn đề, cùng chú ý tới vai trò và cách xử lý yếu tố thời gian, tác phẩm không hề đem lại sự nhàm chán, tẻ nhạt, mà mang dấu ấn riêng cho phong cách nghệ thuật của nhà văn. Thời gian hiện diện trong các tên chương trở thành mạch kết nối câu chuyện, vừa đời tư, cụ thể vừa khái quát những biến cố lịch sử lớn làm nên dòng chảy cốt truyện đan xen, song hành, lôi cuốn. Thời gian nhạt nhòa, hồi ức trong cuốn sách không còn là những con số thuộc ghi chép cá nhân, chúng góp phần tạo lập hệ thống thông tin xác tín về đất nước và con người Afghanistan. Nhờ đó, *Người đua điều* và *Ngàn mặt trời rực rỡ* trở thành món quà đặc biệt nhất, có giá trị nhất, hữu ích nhất để thế giới có cái nhìn sáng rõ, thấu cảm hơn tới vùng đất còn nhiều xa lạ này.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Andrews, Alexandra (27 April 2016), *Defining Afghan Women Characters as Modern Archetypes using Khaled Hosseini's A Thousand Splendid Suns and Assne Seierstad's The Bookseller of Kabul*, A Thesis Submitted to The Faculty of the College of Arts and Sciences In Candidacy for the Degree of Master of Arts in English.
- [2] Kazemiyani, Azam (2012), *A Thousand Splendid Suns: Rhetorical Vision of Afghan Women*, Department of Communication, University of Ottawa.
- [3] Hosseini, Khaled (2014), *Ngàn mặt trời rực rỡ* (Nguyễn Thị Hương Thảo dịch), Nxb. Văn học, Hà Nội.
- [4] Hosseini, Khaled (2018), *Người đua điều* (Nguyễn Bản dịch), Nxb. Hội Nhà văn, Hà Nội.
- [5] Phạm Đình Khánh Linh (2019), *Nghệ thuật tiểu thuyết của Khaled Hosseini*, luận văn thạc sĩ, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế.
- [6] Sangia, Rohib Adrianto (2018), *Stylistics Analysis of Khaled Hosseini's Novel*, Universitas Negeri Surabaya.
- [7] Vaishali (2016), *Representation of Afghanistan Cultural Identity in Khaled Hosseini's The Kite Runner*, Central University of Punjab, Bathinda.

THE TIME IN THE KITE RUNNER AND A THOUSAND SPLENDID SUNS OF KHALED HOSSEINI

Nguyen Thi Hanh

ABSTRACT

The article studies the use and role of time in The Kite Runner and A Thousand Splendid Suns (two best sellers by Khaled Hosseini in recent years). Thanks to this, the two storylines about history, politics, culture, society and private life of the country and people of Afghanistan become more multifaceted, authentic and interesting.

Keywords: *Time, authentic, The Kite Runner, A Thousand Splendid Suns, Khaled Hosseini.*

** Ngày nộp bài: 30/9/2020; Ngày gửi phản biện: 2/11/2020; Ngày duyệt đăng: 15/12/2020*